

Nr 79.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utlämnande av stödlån till jordbrukare; given Stockholms slott den 16 februari 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att räntefria amorteringslån (stödlån) under vissa villkor skola kunna beviljas de jordbrukare, som år 1950 tillfogats betydande skördeskador på grund av regn eller översvämning. För ändamålet äskas ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
16 februari 1951.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om statligt stöd till jordbrukare för vissa skördeskador på grund av regn eller översvämning samt anför därvid.

I skrivelse den 23 januari 1951 har *statens jordbruksnämnd* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga nämnden att genom länsstyrelserna utbetala ersättningar för regn- eller översvämningsskador å 1950 års skörd i överensstämmelse med vissa av nämnden i skrivelsen angivna riktlinjer. Vidare hemställas att härför måtte få användas 1 000 000 kronor ur det för budgetåret 1950/51 anvisade reservationsanslaget å 191 000 000 kronor till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Detta anslag disponeras av nämnden.

Jordbruksnämnden har tillika med sin skrivelse överlämnat ett antal till nämnden för utlåtande remitterade framställningar rörande statligt stöd åt jordbrukare på grund av dylika skador. Dessutom har nämnden överlämnat en direkt till nämnden inkommen framställning i likartat ärende. Innan jag närmare går in på nämndens förslag, torde jag få redogöra för det huvudsakliga innehållet i dessa framställningar.

I skrivelse den 7 november 1950 hemställer *Kronobergs läns hushållningssällskap* att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att bereda gottgörelse för de förluster jordbrukarna i Kronobergs län lidit genom onormal nederbörd hösten 1950. Enligt av hushållningssällskapet gjorda beräkningar skulle skadorna, trots att nederbörden icke orsakat översvämningar eller katastrofal ödeläggelse, uppgå till omkring 3,89 miljoner kronor, varav 1,49 miljoner kronor i kvantitetsförluster och 2,40 miljoner kronor i kvalitetsförluster. Den beräknade totalsumman innefattar icke de förluster, som jordbruket kommer att lida genom utebliven eller försenad höstsådd samt genom ökad ogräsfrekvens våren 1951. Ersättningen anses med hänsyn till skadornas allmänna utbredning lämpligen böra utgå i form av pristillägg på mjölk.

Hallands läns hushållningssällskap och *Hallands länsförbund av Riksförbundet Landsbygdens folk* hemställa i skrivelser den 13 oktober och den 1 november 1950, att ersättning för de förluster å 1950 års skörd, som ge-

nom regnskador uppkommit inom Hallands län, måtte utgå i form av extra mjölkpristillägg inom de mejeriområden, som uppvisa de största förlusterna. Värde av skadorna, vilka framför allt drabbat skogsbygden och den nordligaste länsdelen, har för vårvete, fodersäd och oljeväxter beräknats till 836 000 kronor. Dessutom ha betydande skador uppstått på potatisskörden. För att få full rättvisa borde ersättning utgå efter individuell prövning. Då det emellertid knappast är möjligt att praktiskt genomföra en sådan, bör en kollektiv ersättning lämnas.

I gemensam skrivelse den 8 november 1950 hemställa *Göteborgs och Bohus läns, Älvsborgs läns norra, Älvsborgs läns södra, Skaraborgs läns samt Värmlands läns hushållningssällskap* ävensom *orts- och länsförbunden av Riksförbundet Landsbygdens folk inom nämnda län*, att Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen måtte föreslå, att statsbidrag skall utgå i enlighet med i skrivelsen angivna grunder till jordbrukarna i sagda län med anledning av skördeförluster och ökade bärgningskostnader m. m. hösten 1950.

I skrivelsen framhålles, att skadorna på vårsådda grödor blivit synnerligen svåra. Även höstsäd och höstsådda oljeväxter ha i en del fall skadats. Hänsyn härtill har dock icke ansetts böra tagas vid beräkning av skadornas penningvärde. Förlusterna ha beräknats på grundval av kännedom om förhållanden inom olika bygder. Vad Skaraborgs län beträffar ha endast vissa socknar medtagits. Beräkningar ha gjorts för vårvete, vårstråsäd och potatis samt i vissa fall även för vårsådda oljeväxter och avse dels verkliga skördeskador, dels ökade bärgningskostnader m. m. I sistnämnda post ha även innefattats förlusterna för utebliven höstsådd. Förlustbeloppen för olika områden framgå av följande tablå.

Hushållningssällskapsområde	Beräknade	Ökade bärg-	Summa beräk-
	skördeskador	ningskost-	nade förluster
	Milj. kr	nader m. m.	
		Milj. kr	Milj. kr
Göteborgs o. Bohus län.....	2·66	1·18	3·84
Älvsborgs läns norra	3·25	2·67	5·92
Älvsborgs läns södra	2·01	0·77	2·78
Värmlands län	4·53	1·05	5·58
Skaraborgs län (viss del).....	0·13	0·13	0·26
Summa	12·58	5·80	18·38

Vidare anföres i skrivelsen, att det praktiskt icke är möjligt att utom i undantagsfall lämna en på uppskattning av vars och ens förluster baserad ersättning till varje enskild jordbrukare. Mera generella grunder böra tillämpas, även om en sådan utväg icke gör full rättvisa. Härvid står normalt till buds antingen ett mjölkpristillägg eller bidrag per hektar (arealbidrag) eller en kombination av båda dessa system. Det uttalas emellertid att mjölkbidragssystemet är olägligt därför att många brukningsdelar äro kreaturslösa eller ha ett relativt litet antal kor. Skrivelsen anger icke, vilket system som bör tillämpas.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har med skrivelse den 7 november 1950 överlämnat en den 16 oktober samma år dagtecknad framställning från Lima och Transtrands kommuner, vari hemställes, att Kungl. Maj:t måtte föranställa om åtgärder för att bereda största möjliga statsbidrag till de brukare av jordbruksfastigheter i nämnda kommuner vilka genom Västerdalälvens översvämning i slutet av juli 1950 förorsakats skada å hö och växande gröda. Skadorna ha beräknats till sammanlagt 129 397 kronor,

fördelade med 47 595 kronor på Lima kommun och 81 802 kronor på Transtrands kommun. De avse huvudsakligen skador på hö. Det framhålls, att jordbrukarna genom ersättning från det allmänna böra sättas i tillfälle att i behövilig utsträckning inköpa fodermedel såsom ersättning för de förlorade kvantiteterna. Om så icke sker, räknar man med en reducering av djurbeståndet och en därav följande icke önskvärd nedgång i mjölkproduktionen. Stödet önskas i form av penningbidrag i relation till de beräknade skadorna för var och en. Det anhålles, att någon behovsprövning icke måtte komma i fråga.

I en direkt till jordbruksnämnden den 28 november 1950 gjord framställning hemställer *Jönköpings läns hushållningssällskap* att, om jordbrukarna i allmänhet skulle beredas kompensation i någon form för skördeskador, även de förluster, som jordbrukarna i Jönköpings län lidit måtte beaktas. I framställningen anföres, att skadorna inom länet icke kunna betraktas som katastrofala. De äro mycket varierande och i allmänhet relativt små. I länets norra och östra delar och störst i dess sydvästra delar. Även inom ett ganska begränsat område äro variationerna ibland stora. Någon detaljbekräkning över skadornas penningvärde har icke utförts. En överslagsberäkning visar emellertid att förlusterna uppgå till mellan 1,5 och 2 miljoner kronor.

Jordbruksnämnden har i sin skrivelse inledningsvis lämnat en kort översikt över de statliga åtgärder, som vidtagits för reglering av skördeskador under åren 1945—1949. Härom anföres bland annat följande.

Hösten 1945 uppstodo avsevärda översvämningsskador vid jordbruket. Dessutom rådde ogynnsamt bärgningsväder. Åtgärder vidtogos därför för att bereda jordbrukarna viss ersättning för såväl kvalitets- som kvantitetsskador. Kvalitetsskadorna beaktades vid prissättningen på brödsäd under regleringsåret 1945/1946, varjämte vissa åtgärder vidtogos för att bereda avsättning för skadad potatis. Ersättning för kvantitativa skador lämnades dels genom att lokala prisdifferentieringsbidrag på mjölk utbetalades i vissa delar av landet, dels genom att dåvarande statens livsmedelskommission anbefalldes att utbetala särskilda ersättningar för förluster, som uppstått på vissa växtslag i sådana delar av landet där egentliga översvämningsskador förekommit. För sistnämnda ändamål ställdes till förfogande ett belopp av i runt tal 4 miljoner kronor. Sistnämnda ersättningar grundades på en av livsmedelskommissionen häradsvis eller sockenvis beräknad normalskörd av nämnda grödor. Beträffande sådana brukningsdelar, vilkas normalskörd av ett visst växtslag på grund av jordmån eller andra omständigheter uppenbarligen var högre respektive lägre än det för häradet (socknen) gällande genomsnittet, skulle dock den angivna normalskördesiffran få höjas respektive sänkas med högst 20 procent av det angivna genomsnittstalet. För på detta sätt beräknade skador skulle jordbrukarna stå en självrisk, som motsvarade 30 procent av normalskörden. För den återstående skadan, d. v. s. skillnaden mellan den faktiskt bärgade skörden, å ena, och 70 procent av den beräknade normalskörden, å andra sidan, utgick ersättningen med i regel 70 procent. Då ömmande omständigheter förelågo, kunde dock ersättningsprocenten höjas till 85 eller, i undantagsfall, 100 procent av den efter självriskens avdragande återstående skadan. Ersättning utbetalades icke, därest densamma icke uppgick till lägst 25 kronor. Ansökan om ersättning ingavs av vederbörande jordbrukare till kristidsnämnden, som underkasta-

de ansökningarna en första granskning. Ansökningarna kontrollerades ytterligare av kristidsstyrelserna, vilka därvid hade att samråda med vederbörande tjänstemän i hushållningssällskapen. Ersättning bestämdes slutligen av livsmedelskommissionen särskilt för varje brukningdel.

Även *hösten 1946* uppstodo skördeskador genom översvämning eller regn. I anledning härav ställdes ett belopp av högst 3,5 miljoner kronor till livsmedelskommissionens förfogande för utbetalande av ersättningar. För des-sas utbetalande användes i stort sett samma system som för skadorna hösten 1945. I regel lämnades ersättning beträffande regnskador till 50 procent och beträffande översvämningsskador till 65 procent. Självrisken sattes så-lunda till 50 procent vid regnskador och 35 procent vid översvämningsska-dor. I ömmande fall kunde ersättning för skador utbetalas upp till 80 procent av normal skörd.

Under *år 1947* var skörden i stora delar av landet mycket dålig, varför statsmakterna ställde medel till förfogande för hjälp åt jordbruket. Denna hjälp utgick dels i form av allmänt missväxtbidrag (50 miljoner kronor), dels i form av differentierade bidrag (25 miljoner kronor).

År 1949 slutligen fingo jordbrukarna i vissa delar av Norrland vidkännas en mycket kraftig skördeminskning på grund av särskilt ogynnsamma vä-derleksförhållanden. I anledning härav ställdes ett belopp av 6 miljoner kro-nor till förfogande för utbetalande av särskilda mjölkpristillägg i nämnda områden. Därjämte bemyndigades Kungl. Maj:t att av det för regleringsåret 1949/50 anvisade reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jord-brukets område disponera ett belopp av högst 150 000 kronor såsom särskilt stöd åt jordbrukare i sådana delar av Norrland, som ur produktionssyn-punkt voro särskilt illa belägna och där skörden slagit fel. Beloppet ställdes till länsstyrelsernas förfogande för att i första hand disponeras till bidrag till kostnader för sådana inköp av hö och potatis, som blivit nödvändiga på grund av den felslagna skörden.

Rörande omfattningen av skadorna å 1950 års skörd anför jordbruksnämnden i huvudsak följande.

Av undersökningar, som gjorts inom jordbruksnämnden angående *nederbördens fördelning* länsvis under augusti, september och oktober 1950, fram-går att stora delar av västra Sverige under alla tre månaderna fått mer än normal nederbörd. Särskilt gäller detta Älvsborgs läns norra del, Göteborgs och Bohus län samt Hallands län. Under september uppmättes omkring dub-belt så mycket nederbörd som normalt i de sydvästra delarna av landet, nämligen dels i två av de nämnda länen, Göteborgs och Bohus samt Hallands län, dels i Älvsborgs läns södra del och Kronobergs län. September månad hade ett nederbördsmaximum även i norra Sverige, där Västerbottens läns nedre del, Västernorrlands och Gävleborgs län fingo ungefär dubbelt så stor nederbörd som normalt.

Vidare ha inom jordbruksnämnden verkställt undersökningar angående *skördeutfallet* inom olika områden m. m. Därvid ha s. k. allmänna skörde-siffror beräknats för samtliga län och för härad inom tolv län, där stark nederbörd eller eljest olämplig väderlek kan ha inverkat på skörderesulta-tet. Inom vissa av dessa län har en längre gående differentiering visat sig vara behövlig, och skördesiffror ha där beräknats för kommuner. De allmänna skördesiffrorna, vilka grunda sig på de av hushållningssällskapens Orts-ombud sockenvis avgivna årsväxt- och skörderapporterna för den 16 oktober 1950 och vilka redovisats i en vid nämndens skrivelse fogad tabellbilaga, utgöra ett sammanfattande uttryck för skördeutfallet inom respektive om-råde. De ha erhållits såsom resultat av en sammanvägning av de för de olika

växtlagen i rapporterna angivna siffervärden, med vilka skördeutfallet betecknats enligt en fastställd skala från 5 (mycket god skörd) till 0 (fullständig missväxt) och med siffervärdet 3 såsom uttryck för normalskörd. Vid sammanvägningen ha medtagits alla grödor, som uppskattats i årsväxt- och skörderapporterna. En analys av resultaten från jordbruksnämndens beräkningar ger vid handen att jämförelsevis låga länssiffror visserligen uppvisas av län med stark nederbörd såsom Älvsborgs läns norra del (2,62), Älvsborgs läns södra del (2,67), Kronobergs län (2,68) samt Göteborgs och Bohus län (2,73) men att även andra län uppvisa låga sådana siffror såsom exempelvis Örebro (2,65) samt Stockholms och Södermanlands län (2,72). De resultat, som erhållits för härad och kommuner, visa att större sammanhängande områden med anmärkningsvärt låga skördesiffror ej förekomma. Till och med inom Älvsborgs läns norra del, där Valbo härad uppvisar den lägsta häradssiffran (1,91), framträda fyra härad med fullt medelmåttig skörd. Intrycket av en mycket stark lokal differentiering av skörderesultaten blir ännu mer markerat, då undersökningen utsträcker till kommuner. För att ytterligare belysa den lokala ojämnhet i skördeutfallet år 1950, som kännetecknar de här berörda delarna av landet, har för Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län gjorts en jämförelse kommunvis beträffande hektarskördarna för olika slag av vårsäd åren 1950 och 1948. Denna jämförelse visar, att i dessa län ett ej ringa antal kommuner år 1950 fått hektarskördar, som varit lika stora eller större än skördarna år 1948. Av en beräkning, som verkstälts beträffande storleken av skördeminskningen för vårsäd och potatis år 1950 i jämförelse med medelskörderna för perioden 1939—1948, framgår, att skördeminskningen till övervägande del faller på potatisen.

Beträffande grunderna för en eventuell ersättning anför jordbruksnämnden inledningsvis i sin skrivelse, att de uppkomna skadorna ej synas vara av sådan beskaffenhet, att en reglering med användande av differentierade mjölkpristillägg eller annan mera generell ersättningsgrund bör komma i fråga. För enskilda brukare torde emellertid ha uppstått skador, som för dem medfört stora ekonomiska förluster. Nämnden föreslår, att ersättning skall utgå endast i sådana fall, då sökanden drabbats mycket hårt och skadan medfört ett allvarligt hot mot hans ekonomiska ställning. Enligt nämndens mening böra nämligen jordbrukarna alltid själva stå en viss förlustrisk. Med hänsyn till det anförda anser nämnden det nödvändigt att ersättningsfrågan bedömes efter behövsprövning i varje särskilt fall. Ersättningen, som i princip bör kunna utgå till jordbrukare även inom andra områden än dem, från vilka framställningarna inkommit, bör vidare närmast få karaktären av socialhjälp och utgå endast i sådana fall, då med hänsyn till brukarens ekonomiska ställning skadorna kunna betecknas som katastrofartade för honom. Hänsyn bör därför tagas till brukarens skörd av samtliga växtslag, som kunna vara av någon betydelse.

Nämnden behandlar härefter frågan vilka hektarskördar som kunna anses normala för olika socknar och brukningsdelar. Den framhåller härom, att till grund för uppskattningen av den normala skördens storlek böra läggas de uppgifter om hektarskördarna för olika områden av landet, som årligen inflyta i tabellserie E i statistiska centralbyråns publikation Jordbruk och boskapsskötsel. Den normala hektarskörd, som uträknats med

tillhjälp av dessa uppgifter, bör justeras med hänsyn till förhållandet mellan, å ena sidan, den för samma tidsperiod beräknade medelhektarskörden för hela riket och, å andra sidan, riksmedeltalet för skörden per den 16 oktober 1950. I likhet med vad som gällde vid beräkningen av skadorna år 1945 bör vidare normalskördesiffran kunna höjas eller sänkas med högst 20 procent beträffande brukningsdelar, vilkas normalskörd på grund av jordmån eller andra omständigheter uppenbarligen är högre respektive lägre än det genomsnitt, vilket på statistisk väg beräknats för det område, inom vilket brukningsdelen är belägen.

Rörande beräkningsgrunderna för den föreslagna ersättningen föreslår jordbruksnämnden vidare att som huvudregel skall gälla, att ersättning icke lämnas om sökandens totala skörd, omräknad i pengar, motsvarar mer än 60 procent av den skörd, som under normala förhållanden kunde beräknas på brukningsdelen under år 1950. Den högsta ersättning, som bör kunna utgå, bör därför bestämmas till skillnaden mellan, å ena sidan, ett belopp motsvarande 60 procent av det beräknade värdet av total normalskörd, och, å andra sidan, värdet av den erhållna skörden. Vid framräknandet av dessa belopp bör man räkna med det värde per deciton, som produkter av olika slag ha under förutsättning att kvaliteten är normal. Dessa värden böra fastställas av jordbruksnämnden. Det angivna maximibeloppet bör emellertid utgå endast i undantagsfall, då särskilt ömmande omständigheter föreligga. Vid bestämmandet av den ersättning, som bör utgå inom ramen av det framräknade maximibeloppet, bör vidare hänsyn tagas — förutom till sökandens ekonomiska ställning m. m. — jämväl till avsevärda kvalitetsskador och osedvanligt höga bärgningskostnader.

Ersättning bör enligt jordbruksnämnden utgå endast efter ansökan i varje särskilt fall. Ansökan bör ställas till länsstyrelsen och ingivas till ordföranden i kristidsnämnden eller motsvarande kommunala myndighet i den kommun, där brukningsdelen är belägen.

Beträffande ansökningsförfarandet och behandlingen av gjorda ansökningar anför jordbruksnämnden, att i ansökningen bör lämnas uppgift om besådd areal, bärgad skörd, sökandens ekonomiska ställning m. m. Uppgifterna om sökandens ekonomi böra bestyrkas av ordföranden i taxeringsnämnden eller kommunalnämnden. Ansökningen bör först behandlas av en uppskattningsnämnd för varje socken. Denna nämnd bör lämpligen bestå av kristidsnämndens ordförande, hushållningssällskapets ortsombud samt överblockledaren. Uppskattningsnämnden bör med ledning av, bland annat, de av jordbruksnämnden lämnade uppgifterna om hektarskördar bedöma, huruvida eller i vilken utsträckning ersättning bör utgå. Därefter böra ansökningshandlingarna insändas till länsstyrelsen för prövning. Denna prövning bör ske efter samråd med vederbörande hushållningssällskap. Vidare bör en tjänsteman i hushållningssällskapet biträda länsstyrelsen vid behandlingen av dessa ärenden. Länsstyrelsen bör fatta preliminärt beslut i ärendet och sedan översända samtliga

ansökningshandlingar till jordbruksnämnden. Nämnden, som därigenom får möjlighet att kontrollera, att prövningen i samtliga områden skett efter enhetliga grunder, bör efter granskning återsända handlingarna till länsstyrelsen och samtidigt meddela vilket belopp, som får disponeras. Länsstyrelsen bör därefter överväga vilka justeringar i de preliminära besluten, som kunna anses erforderliga på grund av medelsbeloppets storlek och de direktiv, som kunna ha erhållits från jordbruksnämnden. Sedan länsstyrelsen fattat slutliga beslut rörande samtliga ansökningar, böra beviljade ersättningsbelopp utbetalas av länsstyrelsen. Därest sökande är missnöjd med beslutet, bör han — i likhet med vad som gäller i krisärenden — kunna påkalla att ärendet prövas av jordbruksnämnden.

Slutligen framhåller jordbruksnämnden, att medel till de föreslagna ersättningarna lämpligen synas böra utgå ur det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Till stöd härför anföres, att det under nämnda anslag för diverse kostnader beräknade beloppet å 5 000 000 kronor icke helt torde komma att åtgå för de ändamål för vilka det i första hand avsetts. Kostnaderna för ifrågavarande ersättningar kunna icke redan nu beräknas med någon större säkerhet. Med den begränsning av ersättningarna, som nämnden föreslagit, torde kostnaderna emellertid icke komma att uppgå till de belopp, som beräknats i de gjorda framställningarna. Jordbruksnämnden anser att det belopp, vilket nu bör ställas till förfogande, kan begränsas till 1 000 000 kronor. Skulle detta belopp visa sig otillräckligt, torde nämnden senare få inkomma med kompletterande anslagsäskande.

I jordbruksnämndens skrivelse anmärkes att ärendet behandlats vid sammanträde den 21 december 1950 med jordbruksnämndens råd för frågor på jordbrukets område och att vid detta sammanträde även närvarit representanter för de västsvenska hushållningssällskapsområden, som svårast drabbats av skördeskadorna. Av ett vid framställningen fogat utdrag av protokollet från nämnda sammanträde framgår, att endast en ledamot uttalat att ersättning icke borde utgå för skördeskadorna. Däremot hade flera ledamöter ansett att ersättning borde utgå efter behovsprövning i varje särskilt fall medan andra uttalat sig för en generell bidragsgivning.

I ett den 7 februari 1951 avgivet yttrande i ärendet motsätter sig statskontoret bestämt ett tillmötesgående av jordbruksnämndens förevarande framställning. Statskontoret erinrar om att ämbetsverket tidigare hävdat, att ersättning av statsmedel i princip icke bör utgå för skördeskadorna, förorsakade av regn, översvämningar eller annan likartad orsak, eftersom dylika händelser måste anses normalt vara förknippade med utövandet av jordbruk och ingå i driftkalkylerna. Vidare erinras om att dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vid anmälan av propositionen nr 382 till 1946 års riksdag uttalade, att bidrag av nu ifrågavarande slag icke vidare borde förekomma, sedan mera normala förhållanden åter inträtt. Såsom läget för närvarande är på jordbruksområdet med starkt

förbättrad lönsamhet anser statskontoret skäl ej föreligga, att statsverket skulle i särskild ordning bereda jordbrukare kompensation för till följd av skördeskador försämrat skördeutfall. Därest det emellertid skulle befinnas oundgängligt, att staten träder hjälpande emellan, vill statskontoret kraftigt understryka jordbruksnämndens uttalande, att ersättningen närmast bör få karaktären av socialhjälp och utgå endast i sådana fall, då med hänsyn till jordbrukarnas ekonomiska ställning skördeskadorna kunna betraktas som katastrofartade. Härom anföres vidare i huvudsak följande.

I fråga om ersättningsgrunderna bör gälla den begränsningen att bidrag icke lämnas, om den erhållna skörden motsvarar minst 50 procent av värdet av normalskörden på brukningsdelen. Därjämte bör sättas en maximigräns för ersättningen, innebärande att denna må utgå högst med ett belopp motsvarande skillnaden mellan, å ena sidan, 50 procent av normalskördens värde, och å andra sidan, det beräknade värdet av den erhållna skörden. I betraktande av de svårigheter, som möta att rätt uppskatta kvalitetsskador, kan statskontoret icke heller dela jordbruksnämndens uppfattning, att vid bedömandet av ersättningens storlek inom ramen för maximibeloppet hänsyn jämväl skulle få tagas till sådana skador. Ämbetsverket erinrar, att dylika skador icke ansetts böra läggas till grund vid beräklandet av den ersättning, som enligt statsmakternas beslut utgick till jordbrukare för skördeskador under hösten 1946 (prop. 382/1946, s. 7 f.).

I detta sammanhang torde jag slutligen få anmäla en av *Blekinge läns hushållningssällskap* i skrivelse den 19 januari 1951 gjord framställning. I denna skrivelse hemställes, att åtgärder måtte vidtagas för att bereda ersättning åt de jordbrukare inom nordvästra delen av Blekinge, vilka förorsakats förluster till följd av de svåra bärgningsförhållandena under hösten 1950. Det framhålls att de totala skördeskadorna enligt verkställda beräkningar uppgått till sammanlagt i runt tal 275 000 kronor. Med hänsyn till det begränsade område, inom vilket skadorna inträffat, måste de anses mycket kännbara för jordbrukarna. Enligt hushållningssällskapet synes det skäligt, att hänsyn till berörda förhållande tages vid avvägningen av det allmänna prisstödet åt jordbruket. Detta synes lämpligen kunna ske i form av en differentiering av mjölkpriset.

Departementschefen.

Såsom framgår av jordbruksnämndens framställning ha de ogynnsamma väderleksförhållanden, som på sina håll rådde under hösten 1950, medfört att jordbrukarna i vissa delar av landet tillfogats skördeskador, vilka i en del fall varit av betydande omfattning. Dessa skador ha väl, i den mån de medfört en minskning av den totala skörden, så långt det var möjligt beaktats vid uppgörandet i oktober 1950 av den senaste kalkylen över jordbrukets inkomster och kostnader under innevarande regleringsår och följaktligen även vid den på sagda kalkyl baserade prisuppgörelsen. Med det

system för avvägning av priserna på jordbrukets produkter, som nu tillämpas, är det emellertid klart att ett dylikt hänsynstagande icke får någon påtaglig effekt för de direkt berörda jordbrukarna. Jordbruksnämnden har nu även framlagt förslag om åtgärder till stöd för jordbrukare, som träffats särskilt hårt av dylika skador. Förslaget innebär i korthet att de jordbrukare, för vilka skörden år 1950 av spannmål, potatis och foderrotfrukter kommit att understiga 60 procent av deras normala skörd av dylika grödor, skulle kunna erhålla gottgörelse av allmänna medel med högst det belopp, varmed värdet av skörden kan anses ha understigit 60 procent av normalskörden. Sådan gottgörelse skulle dock utgå endast efter prövning i varje särskilt fall av skadans storlek och vederbörandes ekonomiska ställning.

Vad angår frågan, om och i vad mån det allmänna bör ingripa i sådana situationer, som nämnts, vill jag först understryka att det prisreglerings-system, som nu tillämpas, icke i och för sig kan anföras såsom skäl för ett dylikt ingripande. Jag vill erinra om, att detta system icke hindrar en enskild jordbrukare att utfå en inkomst, som överstiger den genomsnittliga, då hans skörd överstiger genomsnittet. På samma sätt måste en jordbrukare enligt min mening i princip även själv stå företagarrisken, om skörden i det enskilda fallet på grund av omständigheter, över vilka han icke kunnat råda, blivit lägre än genomsnittet. Ett särskilt ingripande från det allmännas sida utöver vad som sker inom ramen för jordbruksregleringen synes endast böra ske då så kan anses påkallat av trängande sociala skäl.

Den i ärendet verkställda utredningen ger emellertid enligt min mening vid handen, att en sådan situation nu föreligger. Jag ansluter mig därför till jordbruksnämndens uppfattning, att åtgärder böra vidtagas för att förebygga att de ogynnsamma väderleksförhållanden, som rådde i vissa delar av landet under hösten 1950, skola få alltför allvarliga återverkningar för de jordbrukare, som drabbats särskilt svårt därav.

Vad angår formerna för detta stöd kan jag däremot ej ansluta mig till jordbruksnämndens ståndpunkt. En uppskattning av skördeminskningen och förlusten i övrigt i det enskilda fallet måste uppenbarligen erbjuda stora svårigheter. Likaså måste det bliva svårt att vid den på en sådan uppskattning grundade bidragstilldelningen nå resultat, som kunna anses rättvisa och skäliga ur både den skadelidandes och det allmännas synpunkt. En mera tilltalande utväg är enligt min uppfattning att lämna stödet i den form, som användes åren 1941 och 1942, nämligen att utlämna räntefria amorteringslån (stödlån) till de jordbrukare, som på grund av felslagen skörd befinna sig i allvarliga ekonomiska svårigheter. Stödet från statens sida får då endast karaktären av en tillfällig hjälp till jordbrukarna att övervinna dessa svårigheter. Eftersom lånen i princip skola återbetalas, blir det ej nödvändigt att i varje enskilt fall söka exakt fastställa, vad som skall anses som normalskörd eller hur mycket den verkliga skörden år

1950 låg under normalskörden. Vad som behöver konstateras är endast att de ogynnsamma väderleksförhållandena medfört en inkomstminskning för vederbörande, som hotar att allvarligt rubba hans ekonomiska balans, och vilket belopp han behöver för att denna balans skall kunna återställas. Därest lånevägen beträdes, synes det vidare möjligt att ställa större belopp till disposition än som skäligen kunnat utlämnas såsom bidrag. Man bör med andra ord på denna väg kunna ge en mera effektiv hjälp till de jordbrukare, som behöva en sådan. Det administrativa förfarandet blir härjämte uppenbarligen väsentligt enklare, om denna metod tillämpas.

Även vid den närmare utformningen av låneföreskrifterna synas de år 1941 meddelade bestämmelserna om krislån i viss mån kunna tjäna som förebild. Såsom förutsättning för lån synes sålunda böra uppställas, att vederbörande på grund av felslagen skörd år 1950 råkat i sådana svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomisk hjälp, och att han gjort vad på honom ankommit för att övervinna svårigheterna. Lånemöjligheterna böra stå öppna ej blott i de fall, då skördeskadorna gällt spannmål, foderrotfrukter eller potatis, utan även eljest, exempelvis vid skada å höskörden. Låneverksamheten bör under lantbruksstyrelsens tillsyn omhändervävas av lantbruksnämnderna. Stödlån bör kunna beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande, eller för betalning av överhängande gäld. Lånebeloppet torde i regel ej böra överstiga 3 000 kronor, men möjlighet bör finnas att i särskilda fall höja maximibeloppet till 5 000 kronor. Lånen böra normalt amorteras på fem år med början år 1952, men lånemyndigheterna böra äga befogenhet att medge förlängning av amorteringstiden, om så kan anses påkallat med hänsyn till låntagarens ekonomiska ställning. Ansökan om stödlån bör göras före den 1 september 1951. Kungl. Maj:t bör äga befogenhet att besluta om avskrivning av fordran på grund av beviljat lån, där så skulle finnas påkallat.

Beträffande de krislån, som utlämnades åren 1941 och 1942, gällde, att lånesumman intill ett belopp av högst 1 000 kronor fick gäldas genom vissa förbättringsarbeten å låntagarens fastighet. Någon dylik föreskrift torde ej nu böra meddelas, bland annat med hänsyn till att generella regler nu gälla i fråga om lån och bidrag till inre rationaliseringsåtgärder.

I överensstämmelse med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till kungörelse om stödlån till jordbrukare. Detta förslag torde få såsom *bilaga* fogas till protokollet.

Enligt jordbruksnämndens framställning skulle ett belopp av 1 000 000 kronor ställas till förfogande för utbetalande av de av nämnden föreslagna bidragen. Med hänsyn till den omläggning av stödformen, som jag förorddat, och för att ett effektivt stöd skall kunna lämnas, anser jag att för utlämnande av stödlån bör beräknas ett belopp av 3 000 000 kronor. Ett anslag å detta belopp torde böra anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår. Anslaget synes böra uppföras å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd samt benämnas Stödlån till jordbrukare.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Stödlån till jordbrukare* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Malte Olsson.

Bilaga.

F ö r s l a g
till
kungörelse om stödlån till jordbrukare.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Jordbrukare, som på grund av felslagen skörd år 1950 råkat i sådana svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomiskt bistånd, och som gjort vad på honom ankommit för att övervinna svårigheterna, må kunna erhålla lån av statsmedel (*stödlån*) enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

2 §.

Låneverksamheten skall under lantbruksstyrelsens tillsyn omhändervas av lantbruksnämnderna, vilka äga bevilja lån i den utsträckning medel härtill efter framställning av lantbruksstyrelsen anvisas av Kungl. Maj:t. Vid låneverksamhetens omhänderthavande skola lantbruksnämnderna samarbeta med hushållningssällskapen.

3 §.

Stödlån må beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande, eller för betalning av överhängande gäld.

4 §.

Stödlån må ej överstiga tretusen kronor; dock må, om synnerliga skäl äro därtill, lån efter lantbruksstyrelsens medgivande kunna beviljas till ett belopp av högst femtusen kronor.

I den mån ej annat följer av stadgandet i 9 § skall å stödlån icke erläggas ränta.

Stödlån må beviljas även utan att låntagaren lämnar säkerhet därför.

5 §.

Stödlån skall återbetalas genom amortering med en femtedel om året med början år 1952. Om särskilda skäl föreligga, må lantbruksnämnden medgiva förlängning av amorteringstiden till högst tio år.

6 §.

Ansökan om stödlån skall göras hos lantbruksnämnden före den 1 september 1951 och bör åtföljas av uppgifter angående skördeutfallet år 1950 på den av sökanden brukade fastigheten samt rörande de omständigheter i övrigt, som sökanden vill åberopa.

7 §.

Då lån beviljas, må tillika meddelas föreskrift rörande lånets användning och sättet för dess utbetalande.

Lantbruksnämndens beslut rörande låneansökning skall ofördröjligen tillställas sökanden.

8 §.

Sedan lån beviljats, må lånet, mot förskrivning å beloppet, genom lantbruksnämndens försorg utbetalas till låntagaren eller till annan, som må hava anvisats i beslutet.

9 §.

Lantbruksnämnd må uppsäga stödlån till omedelbar betalning, om det befinnes, att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller att han använt lånebeloppet för annat ändamål än som avsetts, eller om låntagaren visar försumlighet att erlagga föreskriven amortering.

Sker uppsägning av lån, skall å lånet gäldas ränta efter fem procent om året från och med uppsägningsdagen.

10 §.

Uppkommer fråga om avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån, skall ärendet underställas Kungl. Maj:t.

11 §.

De närmare föreskrifter, som äro erforderliga för tillämpning av denna kungörelse, meddelas av lantbruksstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.